

طلاق و حقوق زنان مطلقه^(۱)

۱- طلاق در دین زرتشت

طلاق در آیین زرتشتی مطرود و امری منفور است و تحت شرایطی ویژه و در مواردی نادر و خاص طبق آیین نامه زرتشتیان مجوز داده می‌شود.

احکام حقوقی زن و مرد در آیین زرتشت

در این آیین، مردان بر اموال زنان ولایت داشتند. زن بدون اجازه همسر خود حق دخالت و تصرف در اموال خود را نداشت. به موجب قانون زناشویی، شوهر فقط شخصیت حقوقی داشت و با سند قانونی می‌توانست همسر خود را شریک در اموال نماید. در این صورت، زن حق هر گونه تصرف در اموال همسر را نداشت. هر گاه شوهری به زن خود می‌گفت: از این لحظه تو آزاد و صاحب اختیار خودت هستی، این زن از نزد شوهر رانده نمی‌شد و اجازه داشت که به عنوان زن خدمتکار یا چاکرزن شوهر دیگری اختیار کند و فرزندی که از ازدواج جدید در حیات شوهر اولش بوجود می‌آورد، از آن شوهر اولش بود. شوهر حق داشت یگانه زن یا یکی از زنانش و حتی زن ممتازش را به مرد دیگری عاریه بدهد تا این مرد از خدمات آن زن استفاده کند. در این عاریه دادن، رضایت زن شرط نبود. فرزندی که در این ازدواج متولد می‌شدند، متعلق به خانواده شوهر اول بودند و مانند فرزندان او محسوب می‌شدند. این اعمال را از کارهای خیر می‌دانستند و آن را کمک به یک هم دین تنگدست می‌خواندند.

۲- طلاق در دین یهود

در سفر تثنیه چنین آمده است:

"چون کسی زن گرفته، به نکاح خود درآورد، اگر در نظر او پسند نیاید، از این که چیزی ناشایسته در او بیاید، آن گاه طلاق نامه‌ای نوشته، به دستش دهد، و او را از خانه‌اش رها کند." (سفر تثنیه ۲۴)

طلاق به دست مرد سپرده شده است و در صورتی که مرد پس از مدتی از زن خسته شده و یا مانند سابق خوشایندش نباشد، حق دارد بدون هیچ تشریفات قانونی و تنها با نوشتن طلاق نامه‌ای زن را از خانه بیرون کند. زن مطلقه از هیچ یک از امتیازات حقوقی بهر مندی از نَفَقَه و مسکن، برخوردار نمی‌باشد. در دو حالت طلاق به طور کلی ممنوع شده است:

۱- زمانی که شوهر به دروغ همسر خود را به باکره بودن متهم نماید. در این صورت و زمانی که دروغ او معلوم گردد، تا آخر عمر حق طلاق آن زن را نخواهد داشت.

۲- زمانی که مرد به دختر باکره بدون همسر تجاوز کند، در صورت گرفتار شدن، آن دختر زن او تلقی شده و آن مرد تا آخر عمر حق طلاق او را نخواهد داشت.

در تلمود که پس از تورات معتبرترین کتاب شریعت یهودیان است، دیوانگی و جنون همسر و سرپیچی از مهاجرت به فلسطین یا ترک آن سرزمین را هم اضافه کرده است.

در تورات (تثنیه ۲۵: ۵) در باره طلاق یا فوت مرد آمده است:

"اگر دو برادر دوتل کنند و یکی از آنها کشته شود، اگر پسری نداشته باشد، همسر او حق ندارد با غریبه‌ای خارج از خانواده ازدواج کند، در این حالت برادر شوهرش او را به عنوان همسر خود تصاحب خواهد کرد. اگر آن مرد (قاتل شوهرش) امتناع کرد، آن زن باید به در خانه بزرگان قوم برود و بگوید برادر شوهر من امتناع دارد نام برادرش در اسرائیل جاودانه گردد، سپس بزرگان قوم آن مرد را احضار و به او تکلیف خواهند کرد. اگر باز هم امتناع کرد، زن باید در حضور بزرگان قوم نزد آن مرد برود و کفش‌هایش را از پایش درآورد و به صورتش آب دهان افکند و بگوید این سزای مردی است که نخواهد خانه برادرش را آباد کند. و خانه آن مرد در "اسرائیل خانه کسی که کفش‌هایش از پایش درآورده شده" نامیده خواهد شد.

طلاق در مسیحیت

در دنیای مسیحیت این نظریه حاکم است که ازدواج یک پیمان مقدس است، وحدت دل‌ها و روح‌هاست و باید برای همیشه این پیمان ثابت و محفوظ بماند و طلاق از قاموس اجتماع بشری باید حذف شود. زن و شوهری که با یکدیگر ازدواج می‌کنند، باید بدانند که جز مرگ چیزی آنها را از یکدیگر جدا نمی‌کند.

این فرضیه همان است که کلیسای کاتولیک قرن‌هاست طرفدار آن است و به هیچ قیمتی حاضر نیست از آن دست بردارد. البته طرفداران این فرضیه در جهان رو به کاهش‌اند، امروز جز در ایتالیا و در اسپانیای کاتولیک به این قانون عمل نمی‌شود. مکرر در روزنامه‌ها می‌خوانیم که فریاد زن و مرد ایتالیایی از این قانون بلند است و کوشش‌ها می‌شود که قانون طلاق به رسمیت شناخته شود و بیش از این ازدواج‌های ناموفق به وضع ملالت بار خود ادامه ندهند. کلیسا در نظر خود پافشاری می‌کند و به تقدس ازدواج و لزوم استحکام هر چه بیشتر آن استدلال می‌کند. تقدس ازدواج و لزوم استحکام و خلل ناپذیر بودن آن مورد قبول است. اما به شرطی که عملاً این پیوند میان زوجین محفوظ باقی مانده باشد. مواردی پیش می‌آید که سازش میان زن و شوهر امکان‌پذیر نیست، در اینگونه موارد نمی‌توان به زور قانون آنها را به هم چسباند و نام آن را پیوند زناشویی گذاشت، شکست نظریه کلیسا قطعی است، بعید نیست کلیسا اجباراً در عقیده خود تجدید نظر کند.

حقوق زنان در قرآن

بیش‌ترین مواقعی که حقوق زنان (به خصوص در جوامع فاقد قانون) پایمال می‌شده و همچنان می‌شود، هنگام طلاق است که عشق تبدیل به دشمنی و محبت تبدیل به قدرتمداری (مردسالاری در جوامع سنتی و زن‌سالاری در جوامع مدرن) می‌شود. به همین دلیل کلمه "تقوا" در قرآن، بیش از هر زمان، هنگام جنگ (با دشمن بیگانه) و هنگام جنگ با نزدیک‌ترین دوست (همسر) آمده که نفس سرکش آدمی بیش از هر زمان دیگر نیازمند مهار و مراقبت است. به این دلیل قرآن در ارتباط با حقوق زنان، بیش از هر موضوعی موارد طلاق را مطرح کرده است.

آیات طلاق جمعا در سه سوره قرآن، به شرح ذیل آمده است. در این ۳ سوره جمعا ۳۴ حق بیان شده، که اگر موارد تکراری و تفصیلی را حذف کنیم، حداقل می‌توانیم ۲۰ حق ویژه بانوان را در چنین شرایطی استخراج نماییم:

سوره طلاق آیات ۱ تا ۷

۱- (تأخیر زمانی در طلاق) - يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ ۗ

ای پیامبر! هر زمان خواستید زنان را طلاق دهید، در زمان عده، آنها را طلاق گوید (زمانی که از عادت ماهانه پاک شده و با همسرشان نزدیکی نکرده باشند)، و حساب عده را نگه دارید؛ و از خدایی که پروردگار شماست بپرهیزید.

۲- (امنیت اقامت) - لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۚ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ۝ ۱

نه شما آنها را از خانه‌هایشان بیرون کنید و نه آنها (در دوران عده) بیرون روند، مگر آنکه کار زشت آشکاری انجام دهند؛ این حدود خداست، و هر کس از حدود الهی تجاوز کند به خویشتن ستم کرده؛ تو نمی‌دانی شاید خداوند بعد از این، وضع تازه (و وسیله اصلاحی) فراهم کند!

۳- (حق برخورداری از رفتار شایسته) - فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ قَارِفُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَچون عده آنها سرآمد، آنها را به طرز شایسته‌ای نگه دارید یا به طرز شایسته‌ای از آنان جدا شوید؛

۴- (حق داشتن شاهد در طلاق) - وَأَشْهَدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ۚ ذَلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ وَمَنْ يَنْقُصِ اللَّهُ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ۝ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ۝ ۳

و دو مرد عادل از خودتان را گواه بگیرید؛ و شهادت را برای خدا برپا دارید؛ این چیزی است که مؤمنان به خدا و روز قیامت به آن اندرز داده می‌شوند! و هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می‌کند. و او را از جایی که گمان ندارد روزی می‌دهد؛ و هر کس بر خدا توکل کند، کفایت امرش را می‌کند؛ خداوند فرمان خود را به انجام می‌رساند؛ و خدا برای هر چیزی اندازه‌ای قرار داده است!

(تفصیل حق ۱) وَاللّٰثِي يَبْسَنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَانِكُمْ اِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةَ اشْهُرٍ وَاللّٰثِي لَمْ يَحْضَنْ وَاُولَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهُ اِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكْفَرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظَمَ لَهُ اُجْرًا ﴿٥﴾

و از زنانان، آنان که از عادت ماهانه مایوسند، اگر در وضع آنها (از نظر بارداری) شك کنید، عده آنان سه ماه است، همچنین آنها که عادت ماهانه ندیده‌اند؛ و عده زنان باردار این است که بار خود را بر زمین بگذارند؛ و هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند کار را بر او آسان می‌سازد! این فرمان خداست که بر شما نازل کرده؛ و هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند گناهانش را می‌بخشد و پاداش او را بزرگ می‌دارد!

۵- (حق سکونت در شرایط مساوی)- اَسْكُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكْتُمْ مِنْ وُجُوْكُمْ

آنها (زنان مطلقه) را هر جا خودتان سکونت دارید و در توانایی شماسست سکونت دهید؛

۶- (آرامش و آسایش)- وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ

و به آنها زیان نرسانید تا کار را بر آنان تنگ کنید (و مجبور به ترك منزل شوند)؛

۷- (هزینه وضع حمل)- وَإِنْ كُنَّ اُولَاتٍ حَمَلَ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ

و اگر باردار باشند، نفقه آنها را بپردازید تا وضع حمل کنند؛

۸- (حق شیر دادن)- فَإِنْ اَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ

و اگر برای شما (فرزند را) شیر می‌دهند، پاداش آنها را بپردازید؛

۹- (حق نظر و مشورت)- وَأْتِمُرُوا بِبَنَاتِكُمْ بِمَعْرُوفٍ

و (درباره فرزندان، کار را) با مشاوری شایسته انجام دهید؛

۱۰- (حق برخورداری از دایه)- وَإِنْ تَعَاَسَرْتُمْ فِى صَرْفِ لَهَا اُخْرَى ﴿٦﴾

و اگر به توافق نرسیدید، آن دیگری شیردادن آن بچه را بر عهده می‌گیرد

۱۱- (حمایت مالی)- لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللّٰهُ لَا يَكْفُلُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا

آنان که امکانات وسیعی دارند، باید از امکانات وسیع خود انفاق کنند و آنها که تنگدستند، از آنچه که خدا به آنها داده انفاق نمایند؛ خداوند هیچ کس را جز به مقدار توانایی که به او داده تکلیف نمی‌کند؛ خداوند بزودی بعد از سختیها آسانی قرار می‌دهد!

سوره بقره آیات ۲۲۶ تا ۲۴۱

۱- (حفاظت روانی در برابر طلاق زبانی)- لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَانِهِمْ تَرْبُصٌ اَرْبَعَةَ اشْهُرٍ ۖ فَاِنْ فَاؤُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيْمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَاِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَاِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٢٢٧﴾

کسانی که زنان خود را «ایلاء» می‌نمایند (سوگند یاد می‌کنند که با آنها، آمیزش جنسی ننمایند) لازم است چهار ماه انتظار بکشند. (و در ضمن این چهار ماه، وضع خود را با همسر خویش، از نظر ادامه زندگی یا طلاق، روشن سازند.) اگر (در این فرصت)، بازگشت کنند، (گناهی بر آنها نیست؛ زیرا) خداوند، آمرزنده و مهربان است. ﴿٢٢٦﴾ و اگر تصمیم به جدایی گرفتند، (آن هم با شرایطش مانعی ندارد؛) خداوند شنوا و داناست. ﴿٢٢٧﴾

۲- (نگهداری عده برای طلاق)- وَالْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لِهِنَّ اَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ فِي اَرْحَامِهِنَّ اِنْ كُنَّ يُؤْمِنْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ وَبِعَوْلِهِنَّ اِحْقُ بَرَدِّهِنَّ فِي ذٰلِكَ اِنْ اَرَادُوا اِصْلَاحًا

زنان مطلقه، باید به مدت سه مرتبه عادت ماهانه دیدن (و پاک شدن) انتظار بکشند! (عده نگه دارند) و اگر به خدا و روز رستاخیز، ایمان دارند، برای آنها حلال نیست که آنچه را خدا در رحم‌هایشان آفریده، کتمان کنند. و همسرانشان، برای بازگرداندن آنها (و از سرگرفتن زندگی زناشویی) در این مدت، (از دیگران) سزاوارترند؛ در صورتی که (براستی) خواهان اصلاح باشند.

۳- (تساوی حقوق طرفین) وَلِهِنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلِيهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۚ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٢٨﴾

و برای آنان، همانند وظایفی که بر دوش آنهاست، حقوق شایسته‌ای قرار داده شده؛ و مردان بر آنان درجه ای دارند؛ و خداوند توانا و حکیم است. ○ ۲۲۸

۴- (محدودیت طلاق) - الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَمَا سَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ^۳
طلاق، (طلاق که رجوع و بازگشت دارد)، دو مرتبه است؛ (و در هر مرتبه)، باید به طور شایسته همسر خود را نگاهداری کند (و آشتی نماید)، یا با نیکی او را رها سازد (و از او جدا شود).

۵- (ممنوعیت پس گرفتن هدایا) - وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ سِنِينَ إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ○ ۲۲۹

و برای شما حلال نیست که چیزی از آنچه به آنها داده‌اید، پس بگیرید؛ مگر اینکه دو همسر، بترسند که حدود الهی را برپا ندارند. اگر بترسید که حدود الهی را رعایت نکنند، مانعی برای آنها نیست که زن، فدیة و عوضی بپردازد (و طلاق بگیرد). اینها حدود و مرزهای الهی است؛ از آن، تجاوز نکنید! و هر کس از آن تجاوز کند، ستمگر است. ○ ۲۲۹

(شرط رجوع سوم) - فَإِنْ طَلَقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ○ ۲۳۰

اگر (بعد از دو طلاق و رجوع، بار دیگر) او را طلاق داد، از آن به بعد، زن بر او حلال نخواهد بود؛ مگر اینکه همسر دیگری انتخاب کند (و با او، آمیزش جنسی نماید. در این صورت)، اگر (همسر دوم) او را طلاق گفت، گناهی ندارد که بازگشت کند؛ (و با همسر اول، دوباره ازدواج نماید؛) در صورتی که امید داشته باشند که حدود الهی را محترم می‌شمرند. اینها حدود الهی است که (خدا) آن را برای گروهی که آگاهند، بیان می‌نماید. ○ ۲۳۰

۶- (رفتار شایسته) - وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأُمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ^۴

و هنگامی که زنان را طلاق دادید، و به آخرین روزهای «عده» رسیدند، یا به طرز صحیحی آنها را نگاه دارید (و آشتی کنید)، و یا به طرز پسندیده‌ای آنها را رها سازید!

۷- (ممنوعیت ممانعت از طلاق) - وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَلتَّعْتُدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ^۵ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ○ ۲۳۱

و هیچ‌گاه به خاطر زیان رساندن و تعدی کردن، آنها را نگاه ندارید! و کسی که چنین کند، به خویشتن ستم کرده است. (و با این اعمال، و سوء استفاده از قوانین الهی)، آیات خدا را به استهزا نگیرید! و به یاد بیاورید نعمت خدا را بر خود، و کتاب آسمانی و علم و دانشی که بر شما نازل کرده، و شما را با آن، پند می‌دهد! و از خدا بپرهیزید! و بدانید خداوند از هر چیزی آگاه است (و از نیات کسانی که از قوانین او، سوء استفاده می‌کنند، با خبر است)! ○ ۲۳۱

۸- (اختیار در بازگشت به شوهر سابق) - وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَّغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ^۶ ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تِلْكَ أَرْكَانُكُمْ وَأَطْهَرُ^۷ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ○ ۲۳۲

و هنگامی که زنان را طلاق دادید و عده خود را به پایان رساندند، مانع آنها نشوید که با همسران (سابق) خویش، ازدواج کنند! اگر در میان آنان، به طرز پسندیده‌ای تراضی برقرار گردد. این دستوری است که تنها افرادی از شما، که ایمان به خدا و روز قیامت دارند، از آن، پند می‌گیرند (و به آن، عمل می‌کنند). این (دستور)، برای رشد (خانواده‌های) شما مؤثرتر، و برای شستن آلودگی‌ها مفیدتر است؛ و خدا می‌داند و شما نمی‌دانید. ○ ۲۳۲

۹- (وظیفه والدین در قبال کودکان) - وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّ الرِّضَاعَةَ^۸ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ^۹ لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا نَفْسَهَا^{۱۰} وَلَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بَوْلِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بَوْلُهُ^{۱۱} وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ^{۱۲}

مادران، فرزندان خود را دو سال تمام، شیر می‌دهند. (این) برای کسی است که بخواهد دوران شیرخوارگی را تکمیل کند. و بر آن کس که فرزند برای او متولد شده (پدر)، لازم است خوراک و پوشاک مادر را به طور شایسته (در مدت شیر دادن بپردازد؛ حتی اگر طلاق گرفته باشد). هیچ کس موظف به بیش از مقدار توانایی خود نیست! نه مادر (به خاطر اختلاف با پدر) حق ضرر زدن به کودک را دارد، و نه پدر. و بر وارث او نیز لازم است این کار را انجام دهد (هزینه مادر را در دوران شیرخوارگی تأمین نماید).

۱۰- (از شیر گرفتن کودکان) - فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا^۳

و اگر آن دو، با رضایت یکدیگر و مشورت، بخواهند کودک را (زودتر) از شیر بازگیرند، گناهی بر آنها نیست.

۱۱- (دایه گرفتن) - وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ^۴ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝ ۲۳۳

و اگر (با عدم توانایی، یا عدم موافقت مادر) خواستید دایه‌ای برای فرزندان خود بگیرید، گناهی بر شما نیست؛ به شرط اینکه حق گذشته مادر را به طور شایسته بپردازید. و از (مخالفت فرمان) خدا بپرهیزید! و بدانید خدا، به آنچه انجام می‌دهید، بیناست! ۲۳۳ ۝

۱۲- (آزادی ازدواج پس از طلاق) - وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا^۵ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ^۶ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝ ۲۳۴

و کسانی که از شما می‌میرند و همسرانی باقی می‌گذارند، باید چهار ماه و ده روز، انتظار بکشند (و عده نگه دارند)! و هنگامی که به آخر مدتشان رسیدند، گناهی بر شما نیست که هر چه می‌خواهند، در باره خودشان به طور شایسته انجام دهند (و با مرد دلخواه خود، ازدواج کنند). و خدا به آنچه عمل می‌کنید، آگاه است. ۲۳۴ ۝

۱۳- (خواستگاری در مدت عده) - وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْتَنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ^۷ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُؤَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَعْرُوفًا^۸ وَلَا تَعْزَمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابَ أَجَلَهُ^۹ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ^{۱۰} وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُورٌ حَلِيمٌ ۝ ۲۳۵

و گناهی بر شما نیست که به طور کنایه، (از زنانی که همسرانشان مرده‌اند) خواستگاری کنید، و یا در دل تصمیم بر این کار بگیرید (بدون اینکه آن را اظهار کنید). خداوند می‌داند شما به یاد آنها خواهید افتاد؛ (و با خواسته طبیعی شما به شکل معقول، مخالف نیست؛) ولی پنهانی با آنها قرار زناشویی نگذارید، مگر اینکه به طرز پسندیده‌ای (به طور کنایه) اظهار کنید! (ولی در هر حال)، اقدام به ازدواج نکنید، تا عده آنها سرآید! و بدانید خداوند آنچه را در دل دارید، می‌داند! از مخالفت او بپرهیزید! و بدانید خداوند، آمرزنده و بردبار است (و در مجازات بندگان، عجله نمی‌کند)! ۲۳۵ ۝

۱۴- (تقدیم هدیه در صورت انصراف از ازدواج) - لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً^{۱۱} وَمَعُوهُنَّ عَلَىٰ الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ^{۱۲} وَعَلَىٰ الْمُقْتِرِ قَدْرَهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ^{۱۳} حَقًّا عَلَىٰ الْمُحْسِنِينَ ۝ ۲۳۶

اگر زنان را قبل از آمیزش جنسی یا تعیین مهر، (به عللی) طلاق دهید، گناهی بر شما نیست. (و در این موقع،) آنها را (با هدیه‌ای مناسب)، بهرمند سازید! آن کس که توانایی دارد، به اندازه تواناییش، و آن کس که تنگدست است، به اندازه خودش، هدیه‌ای شایسته (که مناسب حال دهنده و گیرنده باشد) بدهد! و این بر نیکوکاران، الزامی است. ۲۳۶ ۝

۱۵- (پرداخت نیمی از مهریه در صورت انصراف قبل از همبستری) - وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَيُنْصَفُ^{۱۴} مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ^{۱۵} أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ^{۱۶} وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ^{۱۷} إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝ ۲۳۷

و اگر آنان را، پیش از آن که با آنها تماس بگیرید و (آمیزش جنسی کنید) طلاق دهید، در حالی که مهری برای آنها تعیین کرده‌اید، (لازم است) نصف آنچه را تعیین کرده‌اید (به آنها بدهید) مگر اینکه آنها (حق خود را) ببخشند؛ یا (در صورتی که صغیر و سفیه باشند، ولی آنها، یعنی) آن کس که گره ازدواج به دست اوست، آن را ببخشد. و گذشت کردن شما (و بخشیدن تمام مهر به آنها) به پرهیزکاری نزدیکتر است، و گذشت و نیکوکاری را در میان خود فراموش نکنید، که خداوند به آنچه انجام می‌دهید، بیناست! ۲۳۷ ۝

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَتُؤْمَرُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ۝ ۲۳۸
فَإِنْ حَفِظْتُمْ فَرْجَالًا أَوْ رُكْبَانًا^{۱۸} فَإِذَا أَمِنتُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمْتُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ۝ ۲۳۹

در انجام همه نمازها، (به خصوص) نماز وسطی (نماز ظهر) کوشا باشید! و از روی خضوع و اطاعت، برای خدا بپاییزید! ۲۳۸ ۝
و اگر (به خاطر جنگ، یا خطر دیگری) بترسید، (نماز را) در حال پیاده یا سواره انجام دهید! اما هنگامی که امنیت خود را بازیافتید، خدا را یاد کنید! (نماز را به صورت معمولی بخوانید!) همان‌گونه که خداوند، چیزهایی را که نمی‌دانستید، به شما تعلیم داد. ۲۳۹ ۝

۱۶- (حق زنا بیوه) - وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذُرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ ۚ

و کسانی که از شما در آستانه مرگ قرار می‌گیرند و همسرانی از خود به جا می‌گذارند، باید برای همسران خود وصیت کنند که تا یک سال، آنها را (با پرداختن هزینه زندگی) بهرمنند سازند؛ به شرط اینکه آنها (از خانه شوهر) بیرون نروند (و اقدام به ازدواج مجدد نکنند).

۱۷- (آزادی پس از طلاق) - فَإِنْ خَرَجْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْتُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ مِنْ مَعْرُوفٍ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ ۲۴۰

و اگر بیرون روند، (حق در هزینه ندارند؛ ولی) گناهی بر شما نسبت به آنچه در باره خود، به طور شایسته انجام می‌دهند نیست. و خداوند، توانا و حکیم است. ۲۴۰ ۝

۱۸- (حق ویژه زنا مطلقه) - وَالْمُطَلَّاتُ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ ۗ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ۝ ۲۴۱ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ۝ ۲۴۲

و برای زنا مطلقه، هدیه مناسبی لازم است (که از طرف شوهر، پرداخت گردد). این، حق است بر مردان پرهیزکار. ۲۴۱ ۝ این چنین، خداوند آیات خود را برای شما شرح می‌دهد؛ شاید اندیشه کنید! ۲۴۲ ۝

سوره نساء آیات ۱۹ تا ۲۱

۱- (ممنوعیت میراث بردن زن) - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا ۗ

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! برای شما حلال نیست که از زنان، از روی اکراه (و ایجاد ناراحتی برای آنها)، ارث ببرید!

۲- (ممنوعیت بازپس گیری هدایا) - وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ ۗ

و آنانرا تحت فشار قرار ندهید که قسمتی از آنچه رابه آنها داده‌اید (مهر) تملك کنید! مگر اینکه آنها عمل زشت آشکاری انجام دهند

۳- (به خوبی و خوشی رفتار کردن) - وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ۝ ۱۹

و با آنان، بطور شایسته رفتار کنید! و اگر از آنها، (به جهتی) کراهت داشتید، (فورا تصمیم به جدایی نگیرید!) چه بسا چیزی خوشایند شما نباشد، و خداوند خیر فراوانی در آن قرار می‌دهد! ۱۹ ۝

۴- (ممنوعیت بازستانی هدایا) - وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَأَنْتُمْ إِحْسَانًا فَآتُواهُنَّ مِنْهُ شَيْئًا ۚ أَنْتُمْ تُخَدِّعُونَ بُهْتَانًا وَإِنَّمَا مُبِينًا ۝ ۲۰ وَكَيفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ۝ ۲۱

و اگر تصمیم گرفتید که همسر دیگری به جای همسر خود انتخاب کنید، و مال فراوانی (بعنوان مهر) به او پرداخته‌اید، چیزی از آن را پس نگیرید! آیا برای بازپس گرفتن مهر آنان، به تهمت و گناه آشکار متوسل می‌شوید؟! ۲۰ ۝

و چگونه آن را باز پس می‌گیرید، در حالی که شما با یکدیگر تماس و آمیزش کامل داشته‌اید؟ (از این گذشته)، آنها (هنگام ازدواج)، از شما پیمان محکمی گرفته‌اند! ۲۱ ۝

سوره احزاب آیه ۴۹

۱- (هدیه دادن پس از طلاق) - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عَدْوٍ تَعْتَدُونَهَا ۚ فَمَتَّعُوهُنَّ وَسِرَّخُوهُنَّ سِرَاحًا جَمِيلًا ۝ ۴۹

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! هنگامی که با زنان با ایمان ازدواج کردید و قبل از همبستر شدن طلاق دادید، عده‌ای برای شما بر آنها نیست که بخواهید حساب آنرا نگاه دارید؛ آنها را با هدیه مناسبی بهرمنند سازید و بطرز شایسته‌ای رهایشان کنید. ۴۹ ۝